

Ministerie van Binnenlandse Zaken en
Koninkrijksrelaties

> Retouradres Postbus 20010, 2500 EA Den Haag

Prakken d'Oliveira Human Rights Lawyers
T.a.v. de heer M. Pestman
Keizersgracht 560-562
1017 EM AMSTERDAM

Postbus 20010
2500 EA Den Haag
www.minbzk.nl

Ons kenmerk
846bd79f-or1-1.6

Uw kenmerk

Bijlagen
0

Pagina
1 van 5

Datum 15 december 2014
Betreft Uw klacht over de AIVD

Geachte heer Pestman,

Bij brief van 8 april 2014 heeft u, mede namens 22 (voormalig) bij Prakken d'Oliveira Human Rights Lawyers werkende advocaten, een klacht ingediend over het handelen van de Algemene Inlichtingen- en Veiligheidsdienst (AIVD). Tevens heeft u in deze brief een verzoek gedaan tot het invoeren van een systeem van nummerherkenning voor de veiligheidsdiensten, zoals dat ook geldt voor en wordt toegepast door politie en justitie. Dit systeem zou verhinderen dat gesprekken van advocaten zonder tussenkomst van een rechter, worden afgeluisterd.

Conform artikel 83, derde lid, van de Wet op de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten 2002 (Wiv 2002) heb ik alvorens tot een zienswijze over deze klacht te komen, advies ingewonnen bij de Commissie van Toezicht betreffende de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten (CTIVD/Commissie). De Commissie heeft uw klacht onderzocht. Uw verzoek om een systeem van nummerherkenning in te voeren is daar niet bij betrokken. Het onderzoek omvatte dossieronderzoek bij de AIVD, het twee maal horen van u als klager, één maal in aanwezigheid van uw collega en mede klager mevrouw T. Buruma, en het horen van een medewerker van de AIVD.

Op 16 september 2014 heeft de Commissie haar advies aan mij uitgebracht. Ik kan het advies echter niet aan u verstrekken omdat het inzicht geeft in actuele werkwijzen als ook het actuele kennisniveau van de AIVD. De Wiv 2002 staat niet toe dat deze gegevens worden geopenbaard.

De klacht

De Commissie heeft de klacht als volgt geformuleerd:

Klacht 1 ziet op de waarborgen bij de toepassing van artikel 25 Wiv 2002 jegens advocaten en het uitwerken van telefoongesprekken, sms-berichten en e-mails tussen cliënten/derden en advocaten die onderschept zijn door middel van de inzet van artikel 25 Wiv 2002 jegens de betreffende cliënten/derden:

a. U heeft gesteld dat de procedure bij de AIVD ten aanzien van het rechtstreeks toepassen van artikel 25 Wiv 2002 jegens advocaten, inclusief het uitwerken van de opbrengsten van die inzet met onvoldoende waarborgen is omkleed (direct tappen);

b. Tevens heeft u gesteld dat ook de procedure ten aanzien van het uitwerken van telefoongesprekken, sms-berichten en e-mails gevoerd dan wel uitgewisseld tussen cliënten/derden en advocaten die onderschept zijn door middel van de inzet van artikel 25 Wiv 2002 jegens de desbetreffende cliënten/derden met onvoldoende waarborgen is omkleed (indirect tappen).

Datum
15 december 2014

Ons kenmerk
846bd79f-or1-1.6

Pagina
2 van 5

Klacht 2 ziet op het toepassen van artikel 25 Wiv 2002 jegens advocaten en het uitwerken van telefoongesprekken, sms-berichten en e-mails tussen cliënten/derden en advocaten die onderschept zijn door middel van de inzet van artikel 25 Wiv 2002 jegens de betreffende cliënten/derden:

a. Door u is gesteld dat de AIVD onrechtmatig dan wel onbehoorlijk heeft gehandeld door tussen 1 januari 2003 en 1 juli 2014 artikel 25 Wiv 2002 toe te passen jegens 22 (voormalige) advocaten van Prakken d'Oliveira, en door het uitwerken van gevoerde gesprekken en uitgewisselde sms-berichten en e-mails. Naar uw mening is het verschoningsrecht zonder zwaarwegende reden geschonden, terwijl onvoldoende blijkt is gegeven van een zorgvuldige bijzondere afweging ten aanzien van het tappen dan wel meelesen van telefoongesprekken respectievelijk e-mails tussen (voormalig) advocaten van Prakken d'Oliveira en hun cliënten of derden (direct tappen);

b. Daarnaast heeft de AIVD naar uw mening onrechtmatig dan wel onbehoorlijk gehandeld door tussen 1 januari 2003 en 1 juli 2014 telefoongesprekken, sms-berichten en e-mails uit te werken, gevoerd dan wel uitgewisseld tussen cliënten/derden en de (voormalige) advocaten van Prakken d'Oliveira, die onderschept zijn door middel van de inzet van artikel 25 Wiv 2002 jegens die betreffende cliënten/derden. Het verschoningsrecht is, naar u stelt, zonder zwaarwegende redenen geschonden, terwijl onvoldoende blijkt is gegeven van een zorgvuldige bijzondere afweging ten aanzien van het uitwerken van telefoongesprekken en e-mails gevoerd dan wel uitgewisseld tussen cliënten/derden en (voormalige) advocaten van Prakken d'Oliveira (indirect tappen).

Advies

De Commissie heeft ten aanzien van deze klachten het volgende advies uitgebracht:

Klacht 1: onvoldoende waarborgen in de procedure

a. De Commissie adviseert het klachtonderdeel dat ziet op de procedure ten aanzien van het rechtstreeks toepassen van artikel 25 Wiv 2002 jegens advocaten, inclusief het uitwerken van de opbrengsten van die inzet, ongegrond te verklaren;

b. De Commissie adviseert het klachtonderdeel dat ziet op de procedure ten aanzien van het uitwerken van telefoongesprekken, sms-berichten en e-mails gevoerd dan wel uitgewisseld tussen cliënten/derden en advocaten die onderschept zijn door middel van de inzet van artikel 25 Wiv 2002 jegens die betreffende cliënten/derden, gegrond te verklaren.

Het oordeel van de CTIVD ten aanzien van klacht 1 onder a luidt als volgt:

De Commissie constateert dat de AIVD in algemene zin terughoudend is bij de inzet van bijzondere bevoegdheden tegen verschoningsgerechtigden. De dienst heeft hiervoor in 2007 beleid opgesteld, welke voorschrijft dat in de motivering van de inzet expliciet aandacht dient te worden besteed aan het feit dat het verschoningsrecht in het geding is. De minister dient er telkens expliciet op

gewezen te worden dat het een tap op een verschoningsgerechtigde betreft. Hij behoort in ieder geval voor verschoningsgerechtigden die geen target van de dienst zijn, iedere maand opnieuw toestemming te geven.

Datum
15 december 2014

Ons kenmerk
846bd79f-or1-1.6

Pagina
3 van 5

De Commissie adviseert de AIVD, ter vermindering van onvolkomenheden in de toekomst, explicieter in het beleid op te nemen hoe invulling gegeven moet worden aan die terughoudendheid bij de inzet van bijzondere bevoegdheden tegen verschoningsgerechtigden. De Commissie is van oordeel dat deze invulling gezocht dient te worden in een verzwaarde proportionaliteitstoets.

Die nadere explicitering neemt echter niet weg dat de Commissie moet constateren dat het bestaande beleid van de dienst kennelijk wel het gewenste effect heeft gehad.

De Commissie is om deze redenen van oordeel dat de AIVD de inzet van bijzondere bevoegdheden tegen verschoningsgerechtigden, althans tegen advocaten, van voldoende waarborgen heeft voorzien.

De CTIVD heeft klacht 1 onder b op grond van het volgende gegrond verklaard:

De Commissie heeft vastgesteld dat geen (schriftelijk) beleid binnen de dienst voorhanden is ten aanzien van het uitwerken van telefoongesprekken en e-mails gevoerd dan wel uitgewisseld tussen cliënten/derden en advocaten die onderschept zijn door middel van de inzet van artikel 25 Wiv 2002 jegens die betreffende cliënten/derden. Daarom is de Commissie van oordeel dat er op dit moment onvoldoende waarborgen zijn ten aanzien van het uitwerken van deze telefoongesprekken en e-mails. Zij beoordeelt het handelen dan wel nalaten van de AIVD op dit punt derhalve als onbehoorlijk, en acht dit klachtonderdeel gegrond.

Ondanks het ontbreken van bovengenoemde waarborgen, heeft de Commissie waargenomen dat vanaf het moment dat er beleid op het gebied van het direct tappen van verschoningsgerechtigden is vastgesteld, hetgeen in 2007 is gebeurd, in de praktijk ten aanzien van het indirect tappen kennelijk wel gehandeld is in de geest van dit beleid. Sinds de invoering van het beleid in 2007 is het aantal uitgewerkte gesprekken van verschoningsgerechtigden (bij indirect tappen) zeer sterk afgenomen. De Commissie heeft geconstateerd dat ook ten aanzien van het uitwerken van gesprekken bij het indirect afluisteren de dienst zich bewust lijkt van de bijzondere status van verschoningsgerechtigden.

Klacht 2: onrechtmatig inzetten van artikel 25 Wiv 2002 en het uitwerken van gesprekken

- a. De Commissie adviseert het klachtonderdeel dat ziet op het rechtstreeks toepassen van artikel 25 Wiv 2002 jegens 22 (voormalige) advocaten van Prakken d'Oliveira en het uitwerken van gevoerde gesprekken en uitgewisselde sms-berichten en e-mails (direct tappen), ongegegrond te verklaren;
- b. De Commissie adviseert het klachtonderdeel dat ziet op het uitwerken van telefoongesprekken, sms-berichten en e-mails, gevoerd dan wel uitgewisseld tussen cliënten/derden en de (voormalige) advocaten van Prakken d'Oliveira, die onderschept zijn door middel van de inzet van artikel 25 Wiv 2002 jegens die betreffende cliënten/derden (indirect tappen), gedeeltelijk gegrond te verklaren.

De CTIVD heeft klacht 2 onder b op grond van het volgende gedeeltelijk gegrond verklaard:

Datum
15 december 2014

Ons kenmerk
846bd79f-or1-1.6

Pagina
4 van 5

Voor inwerkingtreding van het beleid ten aanzien van verschoningsgerechtigden:
De Commissie heeft vastgesteld dat voordat het beleid van 2007 was opgesteld ten aanzien van het direct tappen van verschoningsgerechtigden, bij het indirect tappen in absolute zin veel gesprekken/berichten van verschoningsgerechtigden werden uitgewerkt. Zij heeft twijfels over de noodzaak van de uitwerking van deze gesprekken/berichten.

Na inwerkingtreding van het beleid ten aanzien van verschoningsgerechtigden:
Ondanks dat de AIVD sinds het opstellen van het beleid in 2007 ten aanzien van direct tappen zorgvuldiger omgaat met het uitwerken van gesprekken van advocaten bij indirect tappen, is ook een deel van de gesprekken/berichten volgens de Commissie ten onrechte uitgewerkt. Het gaat daarbij om communicatie die evident niet als relevant voor enig onderzoek van de AIVD kan worden beschouwd. De Commissie is van mening dat de AIVD derhalve in strijd met de behoorlijkheidnorm van evenredigheid heeft gehandeld, door een deel van de genoemde gesprekken uit te werken. Zij acht de klacht op dit punt derhalve deels gegrond.

Zienswijze

Alhoewel de Wiv 2002 het begrip 'verschoningsgerechtigden' niet kent, houdt de AIVD wel rekening met de bijzondere positie van deze groep en zijn er, naast de waarborgen die voor iedere uitoefening van een bijzondere bevoegdheid gelden (er moet zijn voldaan aan de vereisten van noodzakelijkheid, subsidiariteit en proportionaliteit) extra criteria gesteld. De Commissie ziet toe op de rechtmatige uitvoering van de Wiv 2002 en heeft al een aantal malen getoetst of de bijzondere waarborgen die gelden voor verschoningsgerechtigden door de dienst worden nageleefd. Ik verwijs daarvoor onder meer naar de rapporten 6, 10, 19 en 40 van de CTIVD. De CTIVD heeft meermaals in haar rapporten vastgesteld dat de AIVD bij de inzet van de af luisterbevoegdheid doordacht te werk gaat. De dienst is zich in de praktijk bewust van het inbreukmakende karakter van de inzet van de af luisterbevoegdheid. In CTIVD toezicht rapport nummer 40 is in het bijzonder ingegaan op het uitwerken van communicatie met verschoningsgerechtigden.

Ten aanzien van uw klacht merk ik op dat ik mij kan vinden in het advies van de Commissie. In overeenstemming met haar advies verklaar ik de klacht gegrond, voor zover deze ziet op klacht 1 onder b en gedeeltelijk gegrond voor zover deze ziet op klacht 2 onder b. Voor het overige verklaar ik uw klacht ongegrond.

Een afschrift van deze brief zal aan de Commissie worden gezonden.

Nu ik mijn zienswijze op de klacht heb gegeven kunt u, als u dat wenst, overeenkomstig artikel 83 Wiv 2002, de klacht indienen bij de Nationale ombudsman.

Verzoek om invoeren van een systeem van nummerherkenning

Ten aanzien van het in uw brief gedane verzoek tot het instellen van een systeem van nummerherkenning zoals ook geldt voor politie en justitie, kan ik u als volgt berichten. Ik constateer dat de AIVD zich terughoudend opstelt bij het uitwerken van gesprekken bij het indirect tappen in het geval van wat in het strafrecht verschoningsgerechtigden worden genoemd. Ik zie dan ook geen aanleiding om een systeem van nummerherkenning in te stellen, zoals door u is verzocht.

Datum

15 december 2014

Ons kenmerk

846bd79f-or1-1.6

Pagina

5 van 5

Hoogachtend,
De minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties,

dr. R\H.A. Plasterk